

CUVIOASA NAZARIA BRAȘOVEANCA

– Doamnă Bușulenga, mi-ați mărturisit de multe ori că nu ați vrea să încheiem această serie de convorbiri fără să povestim și despre câteva mari starețe ale Văratecului...

– Mari starețe și mari monahii... Fiindcă au fost și așa, monahii cu mare trăire ortodoxă, foarte înduhovnicite. Chiar cred că trebuie să le pomenim și pe ele alături de toate celelalte mari personalități ale acestei mănăstiri.

– Cu cine ați dori să începem?

– Eu zic, ca de obicei, să o luăm cronologic. Așa se cuvine.

– Atunci să vorbim despre maica Olimpiada mai întâi. Ea este fondatoarea Văratecului din câte știu...

– Maica Olimpiada l-a desăvârșit. Dar nu ea a fost prima. Prima a fost cuvioasa Nazaria...

– Vă ascultăm...

– Începem așadar cu Nazaria Brașoveanca. Așa este cel mai bine, fiindcă de la cuvioasa Nazaria au pornit toate. Abia apoi a fost maica Olimpiada.

– Cine era maica Nazaria?

– Cuvioasa maică Nazaria Brașoveanca, fiindcă așa i se spunea, a fost cea care avea să pună bazele mănăstirii Văratecului.

S-a născut într-o familie simplă și evlavioasă a unui preot din Brașov. De aici i-a și rămas numele de „Brașoveanca”.

– Se știe cum o chema de fapt?

– Numele de mirean se spune că ar fi fost Mihalcea, însă numele de familie nu i s-a mai păstrat.

– Cam când s-a născut?

– Documentele spun că văzu lumina zilei pe vremea domnitorului martir Constantin Brâncoveanu, pe la 1706. Cam așa ceva. Fiindcă există acte ce arată că pe la 1812 avea 108 ani.

Deci cam prin 1706 s-a născut. Maica stareță Nazaria Niță¹ scrie undeva că s-ar fi născut la 1697 – asta bazându-se pe inscripțiile descoperite pe lespezea mormântului ei. Fiindcă prin 1973 au umblat la pardoseală, în biserica de la „Adormire”, și așa au descoperit mormântul cuvioasei Nazaria. Însă eu cred mai curând varianta oficială, publicată în toate monografiile cunoscute.

– Dacă s-ar fi născut în 1697, înseamnă că ar fi avut 117 ani când a plecat la Domnul.

– Exact. Ceea ce este foarte puțin probabil. Dar mă rog, ca să îi împăcăm pe toți, să spunem că s-a născut undeva între anii 1697 și 1706.

– Este mai corect așa...

– Da, este mai bine.

– Ce mai știți despre ea?

– Se mai spune că ar fi fost căsătorită de tânără, fiindcă așa era pe atunci, și a avut doi copii. Însă cum copiii și soțul i s-au prăpădit fulgerător, cuvioasa a ales drumul monahismului.

Și tot cărțile ne mai spun că avusese o descoperire dumnezeiască în care un înger îmbrăcat în haine monahale o îndemna să-I urmeze lui Hristos, zicându-i: „Să ieși din casa ta și din locul acesta!”. A simțit deci că este chemarea Domnului și, lăsând toate cele lumești, porni spre schitul Scânteia din Măgura Odobeștilor, unde deveni rasoforă și primi numele de Natalia.

Am fost curioasă să aflu câte ceva despre schitul acesta, care astăzi nu mai există, și am avut noroc cu un vechi prieten, slujitor la catedra de Teologie Istorică din București, care mi-a dat câteva informații esențiale pentru a putea înțelege cam când a ajuns acolo maica Nazaria.

Schitul acesta, Scânteia, fusese ridicat undeva prin Vrancea, pe la începutul secolului al XVII-lea, cam pe la anul

---

¹ Stavrofora Nazaria Niță (1928-2001) Egumenă a mănăstirii Văratec (1958-1965). Administrator al Bisericii Ortodoxe Române din Ierusalim (1965-1973). Stareță a mănăstirii Văratec (1973-1995).

1600². Îl ctitorise un mare boier din zonă, Adamescu îl chema. El i-a pus hramul „Înălțarea Domnului”.

S-a găsit mai apoi acolo și un document în care este menționat numele unui ieromonah, „Amvrosie de la Scânte”. Scrie acolo: „Și s-au tălmăcit pre rumânie de pre limba slavonească la anii 7255³ luna septembrie ziua 6 de ieromonahul Amvrosie de la Scânte”.

Din păcate însă, în ctitoria asta a Adameștilor nu a dăinuit însă prea mult viața de obște fiindcă uite aici, la 7 noiembrie 1756, atunci când vodă Gheorghe Ștefan „întărește mănăstirii Agapia stăpânirea peste două mori în satul Bălotești, pe gârla din sus, ținutul Putna, cu chilie, dăruite de Gavril hatmanul, ctitorul lor, care le-a cumpărat de la niște răzești de acolo”⁴, nu se mai pomenește nimic despre existența acestei mănăstiri.

Interesant este însă altceva.

Deși nu se mai știe cine și în ce împrejurări a refăcut schitul, cine i-a schimbat hramul în „Adormirea Maicii Domnului” și nici când au fost aduse aici măicuțe, există catagrafia rusă de pe la 1809 ce ne spune că „în schitul Scânteia, cu hramul Adormirii, al eparhiei”, era stareță „monahia Sosana”, o moldoveancă, alături de ea viețuind schimonahiile Marta, Natalia și Manasia, tot moldovence, monahiile Mărgărita, Magdalena, Casandra, Serafima, Salomia, Fevronia, Smaranda, Dionisia, Sevestia, Casiani, Dionisia, Ștefanida, Mariana, Epraxia, Marta, Sofia, Eufrosini, Olimpiada, Marta, Atanasia, Manasia, Melania, Pelaghia, toate moldovence, monahia Rufia, sârboaică și Afa munteancă.

Ca surori, „ispitelnice” cum se numeau pe atunci, mai erau alte două Marii și o anume soră Irina, și ele tot moldovence.⁵

– Așadar maica Nazaria nu figurează printre ele...

---

² I. Caproșu, E. Chiaburu (eds.) *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, Ed. Demiurg, Iași, vol. I, p. 47.

³ 1746.

⁴ Catalogul Documentelor Moldovenești, vol. III doc. nr. 212, p. 66.

⁵ Constantin N. Tomescu, „Știri catagrafice”, p. 80.

– Exact.

După cum vezi, numele cuvioasei Nazaria nu se mai regăsea la schitul Scânteia în 1809 și, dacă ținem seama că Sfântul Paisie a numit-o stareță la Văratec, slujire în care cuvioasa a petrecut 26 de ani, până a plecat la Domnul, în 1814⁶, deducem că Nazaria ajunsese la Scânteia cu ceva ani înainte de 1788, când a fost numită stareță aici.

– De la Scânteia a sosit direct aici?

– Nu. S-a mai nevoit ea și prin alte locuri. Pentru asta ți-am spus că a fost la Scânteia cu mult înainte de 1788. Undeva între 1756 și 1788. Fiindcă apoi a fost primită ca monahie în mantie, prin blagoslovenia ieroschimonahului Neofit, care i-a dat numele de Nazaria, la schitul Bonțești, care era învecinat cu Poiana Mărului, importantul centru isihast întemeiat de cuviosul Vasile.

Schitul ăsta, Bonțești, dispărut și el astăzi, era tot un schit de maici pe la 1694⁷. Avea hramul „Sfânta Treime” și a fost desființat pe la 1800, când toate maicile au fost mutate la schitul Cotești.

Apoi de aici, de la Bonțești, cuvioasa Nazaria porni, după o vreme, înspre părțile Moldovei în căutarea liniștii, nevoindu-se mai întâi la schitul Pocrov și retrăgându-se apoi ceva mai departe, la schitul numit „Piciorul Carpănului”, un schit despre care din păcate nu am reușit să aflu nimic.

Știm doar că acolo, la „Piciorul Carpănului” cuvioasa intră sub ascultarea marelui isihast Paisie, care a și tuns-o în Schima cea mare.

Și fiindcă am ajuns aici, uite încă un detaliu important.

---

⁶ Scrisoarea cuviosului Paisie către cuvioasa Nazaria, datată 24 aprilie 1789, în „Sf. Paisie de la Neamț, Cuvinte și scrisori duhovnicești”, vol. I, Ed. Doxologia, Iași, 2010, pp. 80-82.

⁷ Voica Pușcașu – *Actul de ctitorire ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, Editura Vreamea, București, 2001.

Cuvioasa Nazaria s-a nevoit în Schima cea mare vreme de 40 de ani, până a plecat la Domnul. Așa spun documentele, vreme de 40 de ani a fost schimnică.

Cum ți-am mai spus, ea a plecat la Domnul în 1814; deducem că Sfântul Paisie a tuns-o în Schima cea mare pe la 1774.

– Așadar, să recapitulăm oleacă. După 1756 cuvioasa Nazaria ajunge la schitul Scânteia, la 1774 era deja schimnică la schitul „Piciorul Carpănului”, iar în 1788 este numită stareță la Văratec.

– Exact.

– De la „Piciorul Carpănului” a venit direct la Văratec?

– Nu. Ți-am spus, din povața cuviosului Paisie, cuvioasa s-a retras mai întâi pe Ceahlău, într-o sihăstrie mai adâncă, dincolo de Pocrov de unde, ca „să nu mai fie în calea Părinților⁸ nicidecum parte femeiască”, a plecat la schitul Durău, „petrecând acolo în postire aspră și privegheri nenumărate”.

Acolo a fost numită stareță și abia acolo a și cunoscut-o de fapt maica Olimpiada, de care pomeneai matală.

– La mănăstirea Durău?

– Da. Era un simplu schit pe atunci, schitul Durău...

– Și la Văratec cum a ajuns?

– Este o poveste foarte interesantă. Maica Olimpiada ajunsese la Durău, după cum ți-am zis, dar după ceva timp, Sfântul Paisie o trimise să se nevoiască aici, la Văratec.

Cărțile spun că aici era deja obște formată încă de pe la 1781.

Părintele Scarlat⁹, bunul meu prieten, îmi spunea că, după părerea lui, cam între 1781-1785 s-au adunat aici „dreptcredincioase dornice de liniște”.

Și atunci Sfântul Paisie a dorit să o pună pe Olimpiada stareță, să conducă obștea, însă cuvioasa nu accepta în niciun fel asemenea îndatorire și, de câte ori soborul o chema, cu întărirea mitropolitului, să fie conducătoarea obștii, ea mereu

---

⁸ Se referă la monahii de la mănăstirile Neamț și Secu.

⁹ Pr. Scarlat Porcescu (1911-1991) preot și istoric.

spunea numele maicii Nazaria, ca fiind cea mai potrivită pentru această funcție.

– Maica Nazaria era în vârstă atunci.

– Da. Păi când a fost numită stareță trecuse deja de 80 de ani...

– Și cum au convins-o?

– Spun cărțile că maica Olimpiada i-a cerut voie Sfântului Paisie să meargă la Durău, să o convingă și în cele din urmă a primit binecuvântare. Însă când a ajuns acolo, s-a întâmplat să se îmbolnăvească tare și a zăcut mult timp așa până când, vindecându-se în cele din urmă datorită rugăciunilor cuvioasei Nazaria, își dăruie toată zestrea ei și a fetei sale (fiindcă avea o fată, intrată și ea în monahism cu numele de Epistimia) și puse bazele schitului Văratec, pentru ca maica Nazaria să poată fi numită stareță aici.

– Cam în ce an se întâmplau toate acestea?

– Documentele spun că schitul a început să se ridice cam pe la 1785. Dar trebuie să mai arătăm celor ce vor citi dialogul nostru, două lucruri importante aici.

Întâi de toate, trebuie să fim atenți la aportul adus de Sfântul Paisie pentru înființarea schitului Văratec.

Fiindcă, așa cum ți-am mai zis, Sfântul a numit-o pe cuvioasa Nazaria stareță aici și tot el o îmbărbăta mereu. Fiindcă maica Nazaria avea ideea asta că-și pierde liniștea sihăstriei și lucrarea duhovnicească venind în obște. Iar Sfântul Paisie îi tot spunea că aici este mai bine, fiindcă abia acum va putea lucra pentru mântuirea surorilor, care este adevărata plată și bucurie sufletească, căci „dragostea este mai tare decât toate faptele cele bune”.

Și Sfântul o asigura că avea să rămână povățuitor atât ei cât și obștii, sfătuind-o pe cuvioasă să nu mai îngăduie maicilor să plece din mănăstire până la Neamț, pentru spovedanie, ci să se mărturisească unui anume preot, Ioniță îl chema, duhovnicul rânduit chiar de Sfântul.

Și tot Sfântul Paisie îi scria Nazariei, pe la 1789, că la nevoie, pentru slujbele de tundere în monahism sau alte nevoie, avea să le trimită duhovnici:

„Când va fi cu trebuință de a călugări niscaiva surori, să trimiteți două maici cucernice cu răvaș către mine, scriind și numele surorilor acelora, și văzând eu răvașul și numele lor, voi chema pe duhovnicul la carele se mărturisesc surorile și-l voi întreba pentru așezarea lor. Și atunci, de mă voi vesti și eu, apoi voi trimite preot duhovnicesc și le va călugări.”

Odată cu scrisoarea aceasta sosiră la Văratec duhovnicul Silvestru și monahul Iosif, pentru a fi alături de maicile de aici, ca mesageri ai Sfântului Paisie.

Așadar, încurajată de bunele sfaturi duhovnicești ale cuviosului Paisie, cuvioasa Nazaria a rămas stareță la Văratec până la plecarea ei la Domnul, în 18 decembrie 1814¹⁰, la doi ani de la sfințirea bisericii de piatră ridicată prin osteneala ei, a cuvioasei Olimpiada și a cuviosului Iosif ieroschimonahul.¹¹

Să mai luăm aminte că, spun documentele, cu toate că era neputincioasă și bolnavă, cuvioasa Nazaria rostea Psaltirea neîncetat și cugeta la Sfintele Scripturi pe care le știa pe dinafară¹².

Pe de altă parte, aportul cuviosului Iosif, considerat deja un sfânt în zona noastră, trebuie arătat neapărat. Fiindcă Văratecul s-a ridicat cu cheltuiala cuvioasei Olimpiada, care era și un fel de economă a mănăstirii și al cuviosului Iosif.

Ne-o spune tot Părintele Scarlat:

„Paisie a dat Olimpiadei binecuvântarea de a pleca la Iași spre a aduce la cunoștință forurilor mitropolitane dorința unor călugărițe de la Durău. Primind binevoitorul acord, ea s-a

---

¹⁰ Patericul românesc dă ca an 1815.

¹¹ Scrisoarea cuviosului Paisie către cuvioasa Nazaria, datată 24 aprilie 1789, în Sf. Paisie de la Neamț, „Cuvinte și scrisori duhovnicești”, vol. I, Ed. Doxologia, Iași, 2010, pp. 80-82.

¹² „Viața maicei Nazaria, întâia stareță de Văratecu (1788-1814)”, Iași, 1862, p. 8. Vezi Anexa.

întors la Neamț spre a-l comunica starețului Paisie. Cu sfatul și îndrumarea acestuia, Olimpiada, călăuzită de un bătrân pustnic, anume Iosif, a pornit prin munți spre a căuta un loc potrivit pentru o așezare călugărească.”

Cutreierând „măgurele și poienile munților, a poposit într-o poiană înconjurată de arbori înalți, străbătută de izvoare și pâraie, înmiresmată de flori”.

Impresionată de frumusețea acestui loc mai îndepărtat de așezările omenești, Olimpiada, cu asentimentul lui Iosif, a propus starețului Paisie construirea unei biserici în jurul căreia să se întemeieze un schit de călugărițe.

Starețul a dat „părinteasca blagoslovenie spre săvârșirea lucrării”, după care, Olimpiada a cumpărat cu banii ei, de la un „bătrân pădurar”, o casă pe care a așezat-o în poiana aleasă, „mai adăugând lângă aceasta și alte chilii”; apoi s-a construit „o bisericuță de lemn foarte mică și săracă”, „din puțina avere zăstrală a pomenitei fondatoare” și prin râvna celor ce s-au adunat acolo, și astfel, a luat naștere schitul modest, de fapt o sihăstrie, care s-a numit Văratec de la numele poienii aleasă de Olimpiada și pustnicul Iosif.

Îndată după sfințirea bisericuței și după ce, de fapt, a luat ființă sihăstria Văratice, fondatoarea „s-au îmbrăcat în cinul călugăresc de Sfinția Sa Teodosie schimonahul și duhovnicul, trimis de părintele stareț Paisie, întărindu-i-se tot acest nume Olimpiada”.¹³

Așadar de aici trebuie să înceapă povestea noastră:

Văratecul a fost ridicat de cuvioasele Nazaria și Olimpiada, cu sprijinul duhovnicesc al Sfântului Paisie de la Neamț și al cuviosului Iosif care, nădăjduiesc, va fi în cele din urmă canonizat.

---

¹³ Pr. Scarlat Porcescu – „Mănăstirea Văratec – vatră de istorie” în *Mănăstirea Văratec*, editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1986, pp. 21-22.